

o podsvětních trestech pro padlé Vestálky ve v. 844 n. Spatřuje zde odraz Domitianova písňného postupu v takýchto případech a zařazuje tak vznik knihy do r. 92.

Z posledních tří kapitol nejlépe vyniká hlavní metodický aspekt W-ův, jehož podstatu ve 4. kapitole autor sám formuloval: „Die damalige Leser waren vielleicht nicht so rasch bei der Hand wie heutige Philologen, überall boshafte Anspielungen auf den Kaiser und versteckte Kritik zu spüren.“ Je zde totiž rozebráno vyprávění Punik o podsvětních trestech tyranů, dále připomínka násilím uchopené moci Sullovy a líčení Pallas Athény jako božstva Římanům nepřátelského. To vše bývá pokládáno za narážky, zahrocené proti hrůzovládě Domitianové, které nemohly být publikovány za jeho života. Silius však ve jménu citované myšlenky a v přesvědčení, že „die geistige Atmosphäre in Domitians Rom nicht so dunn und durch politisch vergiftet war“ tyto konstrukce odmítá a trvá na tom, že dílo za života Domitianova skutečně vzniklo a bylo vydáno.

Silius tedy pracoval na zpěvu III. — XIV. asi 11 let, což souhlasí s literárními údaji o pracovním tempu básníků této doby (1 kniha ročně).

Vcelku je tato W-ova práce polemikou s pojetím, kladoucím Siliiovo dílo až do 90. let. E. Bickela jako hlavního představitele tohoto pojetí W. na několika místech napadá s vehemencí snad až přemrštěnou. Hlavní autorova idea, vyjádřená citovanou výzvou k opatrnosti v textově kritické kombinaci, i když není nijak nová, stojí v této souvislosti za pozornost. Je to však these dvojsečná — stane-li se šablonou, ohrozí snadno nutnou svědomitost poctivé textově kritické práce.

Jana Nechutová

Pavel Oliva: Pannonie a počátky krize římského imperia. ČSAV — sekce historická, Studie a prameny, sv. 15. Praha 1959. Stran 360, cena váz. výtisku Kčs 32,—.

Když jsme roku 1955 četli ve Sborníku historickém (III, str. 34—63) obsáhlý Olivův článek o počátcích krize otrokářského řádu v římské říši, sotva jsme mohli předpokládat, že již v roce 1957 dokončí tento autor studii tak rozsáhlou a důkladnou, jak se nám na jaře r. 1959 dostala do rukou. Autor v ní zkoumá z valné části opět první údobí krize otrokářského řádu, ale nikoli obecně, nýbrž konkrétně na materiálu pannonském. Při volbě tohoto tematu bylo arci rozhodující to, že Pannonie byla jedinou římskou provincií, jejíž území sahalo až k dnešním hranicím ČSR, a že je tudíž historické studium této oblasti důležitě také pro studium otázky, jak žilo tehdejší obyvatelstvo naší země, neboť ono bylo s Pannonií v dosti těsných obchodních i jiných stycích. Avšak na volbu tematu působilo jistě nemálo i to, že se autorovi dostalo značné podpory od maďarských badatelů a že mohl leccos studovat *in situ*. Proto také přináší Olivova kniha nejvíce nového z té části římské Pannonie, která ležela na území dnešní Maďarské lidové republiky, a autor tu učinil i ten záslužný čin, že nám prostřednictvím svého výkladu zpřístupnil leckteré díle výsledky maďarské vědy, které — pokud byly uveřejněny jen maďarsky — nemohly být českým badatelům o antice příliš známé.

Olivova kniha má mimo úvod a závěr šest kapitol, v nichž je vylouženo o pramenech a literatuře (1. a 2. kap.), o počátcích krize římského imperia (3. kap.), o Pannonii v době rozkvětu římské říše (4. kap.), o tzv. markomanských válkách (5. kap.) a o Pannonii na sklonku II. a na počátku III. stol. n. l. (6. kap.). Vcelku vyniká tato kniha — podobně jako jeho starší monografie o rané řecké tyrannidě — opět nevšední důkladností. Zevrubný výklad o všech pramenech (str. 11—34) — v němž např. úsek o nápisech (str. 19—26) může být i základním poučením pro laika i metodickým vodítkem pro toho, kdo se zabývá studiem jiných oblastí římské říše — i kritické zhodnocení novodobé literatury (str. 35—56) poskytuje velmi dobrý přehled toho, co všechno autor prostudoval a s jakými problémy se musil vypořádávat. Ostatně dvaadvacetistránkový seznam literatury (str. 297—318) o tom podává také názorně svědectví.

Ve své monografii vychází Oliva z marxistické koncepce, že šla krize římské říše ruku v ruce

s krizí otrokářského řádu, jejíž první vážné příznaky lze pozorovat již na konci II. stol. n. l., a to i ve změnách v poměru pánů k otrokům, i ve vzrůstávajícím počtu propuštěnců. Hlavním znakem krize otrokářského řádu je však uplatnění kolonátu v hospodářském životě říše, a to se všemi jeho průvodními rysy (např. s usazováním barbarských kmenů na římském území). V rozvoji kolonátu spatřuje autor také jednu z příčin, které vedly od konce II. stol. n. l. ke zhoršování hodnoty mincí, neboť kolonové odváděli předtím, než byli připoutáni k půdě, dávky většinou v penězích. To sice vedlo k rozšiřování peněžního hospodářství, ale současně -- poněvadž možnost těžit drahé kovy byla omezena -- i ke znehodnocování peněz (str. 79). Od poloviny II. stol. n. l. lze také pozorovat zostření třídního boje (častěji se vyskytují tzv. *latrones*), přičemž povstání v provinciích nebyla již zaměřena proti Římu, nýbrž proti vládnoucí třídě vůbec. Celkové poměry pak ještě přiosťřily útoky „barbarských“ kmenů.

Autor se arci zabývá ve své studii především Pannonií, a proto podává výklad o této provincii od počátku jejího trvání, tj. od vlády Augustovy. Pojednává o tom, jak se projevovala mezi tamější keltsko-illyrskou aristokracií romanisace, jak vypadal tamější hospodářský život a jak vznikala na Dunaji města. Přitom měly na další pannonický vývoj velký vliv tzv. markomanské války; jejich průběhu i následkům věnuje autor pochopitelně podrobný výklad. Tyto války znamenaly totiž důležitý moment v dalším vývoji, neboť vojenský význam Pannonie nesl s sebou velké soustředění vojska a spolu s ním i množství přistěhovalců, kteří mohli ve vojenském zázemi nacházet odbytiště pro své zboží. Proto se v Dolní Pannonii ještě v první polovině III. stol. n. l. dále rozvíjely otrokářské výrobní vztahy, kdežto v Horní Pannonii se v té době projevovat již jejich úpadek. Vcelku pak dochází autor k závěru, že krize otrokářského řádu zasáhla Pannonii ve III. stol. n. l. stejně jako jiné oblasti římské říše, arci s tím rozdílem, že na počátku toho století prožívalo podunajské území ještě značný rozkvět. Ten byl umožněn mimo jiné také tím, že pannonské Podunají zůstávalo na začátku principátu vývojově pozadu, tj. otrokářský řád tam nedospěl k takovému stupni jako v provinciích více romanisovaných, a proto jeho krize nebyla zprvu ani příliš rušivá, ani příliš rychlá.

Olivova kniha je psána srozumitelně, věcně a přesně a nemá žádného závažnějšího nedostatku. Snad mohu jen upozornit na jeden malý zoologický omyl, který asi vyplývá z chyby v latinsko-českém slovníku od Pražáka, Novotného a Sedláčka. Oliva na str. 63 píše, že clo z koně nebo mezka bylo v Numidii vyšší než clo z osla nebo vola. Avšak *mulus*, jak čteme v nápisu citovaném jím v pozn. 19 na téže straně, není mezek (ten se latinsky řekne *hinus*), tj. mišenec z hřebce a oslice, nýbrž mul, tj. mišenec kobyly a osla.

Vcelku si Olivova práce zaslouží po všech stránkách pochvaly a lze o ní říci, že je to velmi cenné obohacení naší historické literatury.

Josef Česka

H. Baron, The Crisis of the Early Italian Renaissance — dva svazky str. 1—656, VII až XXIX, V—X, Princeton, New Jersey 1955.

V poslední době se můžeme v buržoasní historické literatuře setkat s oživeným zájmem o období renesance. Vedle prací, jež se snaží zmenšit význam renesanční ideologie a prokázat v ní kontinuitu středověkých theologických názorů (Toffanin, Gilson), objevilo se několik závažných studií, jejichž výsledky nemůže marxistická historiografie ignorovat, s nimiž se musí naopak vyrovnat a jež musí kriticky přehodnotit. Jde především o závažné studie E. Garina, R. Albertiniho a v neposlední řadě i H. Barona. Baron byl již před druhou světovou válkou jeden z mála buržoasních historiků, který se nevzdal burckhardtovského pojetí renesance, i když se snažil v rámci možností buržoasní historiografie ukázat na nedostatky této koncepce. Ve svých pracích se snaží především dokázat užší spojitost mezi politikou a ideologií, a tak dochází k názoru, že renesanci nelze zkoumat jako pouhou reprodukcí antiky, nýbrž že oživení antické kultury lze pochopit jen v souvislosti se společenskými